

Lana Mužinić*
Ljiljana Vukota**

SEKSUALNI DELINKVENTI – PROGRAM PREVENCIJE RECIDIVA

Hrvatski zatvorski sustav pokrenuo je 2005. probni projekt tretmana seksualnih delinkvenata pod nazivom: Prevencija recidiva i kontrola impulzivnog ponašanja - PRIKIP. Cilj je programa smanjenje recidivizma počinitelja kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, priprema počinitelja za reintegraciju te razvoj programa koji će obuhvatiti mogućnost nastavka tretmana i praćenja u zajednici. Program se provodi u dvije kaznionice, a obogaćen je znanjima i spoznajama iz edukacije službenika zatvorskog sustava koja je provedena od 2007. do 2008. u Hrvatskoj i Nizozemskoj u okviru projekta MATRA. Ustrojavanjem probacijske službe u Hrvatskoj bilo bi potrebno planirati posebne oblike praćenja počinitelja seksualnih delikata, a posebno rizičnim pojedincima omogućiti nastavak tretmana u zajednici uz superviziju i praćenje.

Ključne riječi: seksualni delinkventi, tretman, smanjenje recidivizma, nastavak tretmana u zajednici

UVOD

Broj seksualnih kaznenih djela raste, čemu treba dodati visoke tamne brojke i podatke koji pokazuju da seksualni delinkventi često imaju više žrtava prije uhićenja, nerijetko su to i jako brutalna kaznena djela, a u pravilu ostavljaju teške posljedice za žrtve seksualnog nasilja (Mamula, 2010). Stoga je potrebno zaštititi zajednicu od mogućih novih kaznenih djela i novih počinitelja razvojem odgovarajućeg terapijskog i preventivnog djelovanja. Zemlje koje imaju program tretmana seksualnih delinkvenata provode ga u zatvorima, forenzičnim klinikama, u posebnim ustanovama ili klinikama gdje se provodi obvezno psihijatrijsko liječenje, ambulantnim putem, u zajednici (Marshall i sur., 1998, Frenkel, 1999).

---

* Prof. dr. sc. Lana Mužinić, Psihijatrijska bolnica Vrapče

** Ljiljana Vukota, prof. psih., Uprava za zatvorski sustav, Središnji ured

Rad sa seksualnim delinkventima vrlo je složen i delikatan jer je riječ o temi o kojoj se teško govori, a uvid u vlastito seksualno nasilno ponašanje opterećen je najčešće negacijom i minimaliziranjem, ali i drugim kognitivnim distorzijama (Marshall i sur., 1999, Ward i sur., 2006), koje su tretmansi ciljevi u radu sa seksualnim delinkventima.

Počinitelji trebaju prihvatiti odgovornost za djela koja su učinili, naučiti što je empatija prema žrtvi i rasvijetliti koji su rizični faktori koji ih mogu dovesti do počinjenja novih kaznenih djela. Nagon koji je usmjeren npr. prema djeci tretmanom možda neće nestati, ali je najvažnije naučiti kako ga kontrolirati i kako spriječiti recidivizam (Mužinić, Vukota, 2010).

PROBNI PROJEKT TRETMANA SEKSUALNIH DELINKVENATA U HRVATSKOJ

Radi prevencije počinjenja novih kaznenih djela i sustavnog tretmana počinitelja seksualnih kaznenih djela Hrvatski zatvorski sustav pokrenuo je 2005. probni projekt tretmana seksualnih delinkvenata pod nazivom *Prevenција recidiva i kontrola impulzivnog ponašanja*. Tretman je pokrenut u suradnji s psihijatrom vanjskim suradnikom te službenicima zatvorskog sustava (socijalnim predagozima i psiholozima) prvo u Kaznionici u Lepoglavi, a poslije i u Kaznionici u Glini. U Lepoglavi su 44 zatvorenika završila program, a u Glini 17. Podršku razvoju programa tretmana seksualnih delinkvenata dala je edukacija službenika zatvorskog sustava koja je provedena od 2007. do 2008. godine u okviru projekta MATRA koji je financirala Kraljeva Nizozemska. (Mužinić, Vukota, 2010).

Cilj tretmana seksualnih delinkvenata jest smanjenje recidivizma, postizanje kontrole nad neprihvatljivim seksualnim ponašanjem, kontrola impulzivnosti i nagona i prevencija relapsa.

U tretmanu se koriste psihoterapijske i psihosocijalne intervencije (s naglaskom učenja socijalnih vještina), psihoseksualna edukacija i sl. Dominantna terapijska metoda je kognitivno-bihevioralna terapija s prevencijom relapsa (Marshall i sur., 1999, Spencer, 1999, Laws i sur., 2000). Program traje 10 mjeseci i provodi se grupno. Kod počinitelja se razvija empatija prema žrtvi (Ward, 2006), radi se na promjeni stavova te na stjecanju uvida u neprihvatljivo ponašanje. Izrađuju se strategije za prepoznavanje i izbjegavanje rizičnih čimbenika, uči se prihvatljivo seksualno ponašanje te kontrola agresivnog i impulzivnog ponašanja. Održavanje i unapređivanje rezultata nije moguće bez nastavka tretmana u zajednici, u čemu veliku ulogu ima probacijski sustav i njegovi službenici (Mužinić, 2008, Mužinić, Morić, 2010, Babić, 2010).

Za provođenje tretmana, procjenu rizičnosti, praćenje i nadzor u zajednici potrebno je educirati i organizirati interdisciplinarni i višeresorni tim

koji uključuje policiju, psihologe, psihijatre, socijalne pedagoge, socijalne radnike, probacijske službenike (Babić, 2010), pravnike i druge stručnjake. Pravosuđe treba sudjelovati u kreiranju i donošenju zakonske regulative kako bi omogućilo integrativni pristup problemu i pomoglo organiziranju sustavnog tretmana, praćenja i nadzora (Mužinić, Vukota, 2010).

U Republici Hrvatskoj nema posebnog registra o počiniteljima seksualnih delikata pa se podaci o počiniteljima spolnih delikata nalaze zajedno s podacima o počiniteljima drugih kaznenih djela u Kaznenoj evidenciji Ministarstva pravosuđa. Ipak, postoji posebnost u davanju tih podataka kad je riječ o počiniteljima kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa na štetu djeteta ili maloljetne osobe. Oni se iznimno na obrazloženi zahtjev mogu dati na uvid ustanovama kojima su djeca ili maloljetnici povjereni na obrazovanje, odgoj, njegu ili skrb (čl. 86. st. 3. KZ-a). Postupanje prema seksualnim delinkventima izaziva i zaslužuje posebnu pozornost (Turković, Maršavelski, 2010).

ZAKLJUČAK

Tretman seksualnih delinkvenata u zatvorskom sustavu trebao bi se nastaviti i u probacijskom sustavu odnosno u zajednici. Nadzor počinitelja i njihov tretman treba biti usklađen s ljudskim pravima i zaštitom podataka te pravom na rehabilitaciju. Podaci o počiniteljima seksualnih delikata trebali bi biti dostupni samo stručnjacima koji se bave nadzorom i tretmanom tih počinitelja. (Mužinić, 2008). Uspostavljanjem sveobuhvatnog tretmana u zatvorskom sustavu i nadzorom u zajednici moguće je povećati prevenciju novog nasilja te smanjiti recidivizam.

Posebno je važno praćenje nakon otpusta iz ustanove u kojoj se tretman provodi, naročito nakon odsluženja kazne. Sustav nadzora i nastavak tretmana u zajednici potreban je naročito za visoko rizične seksualne delinkvente s ciljem zaštite zajednice od novih spolnih delikata. Započeti tretman seksualnih delinkvenata u zatvorskom sustavu trebao bi biti početak razvoja sustavnog programa koji bi se, uz podršku pravosuđa i drugih nadležnih institucija, provodio kako u kaznenim tijelima, tako i u probacijskom sustavu s nadzorom i tretmanom počinitelja u zajednici uz superviziju i evaluaciju (Mužinić, Vukota, 2010).

U budućnosti je s razvojem probacije potrebno osnovati interdisciplinarne timove za nastavak tretmana i praćenje u zajednici uz mogućnost izricanja zaštitnih i sigurnosnih mjera opasnim počiniteljima. Programi tretmana trebaju biti kompatibilni, odgovarati određenim standardima, a u njihovu razvoju i provedbi ključna je edukacija stručnjaka.

LITERATURA

1. Babić, V. Uloga probacije u nadzoru nad otpuštenim počiniteljima seksualnih delikata i mogućnosti za nastavak tretmana u zajednici. U: Mužinić, L., Vukota, Lj. (urednice). Tretman seksualnih delinkvenata i zaštita zajednice. Medicinska naklada Zagreb, Psihijatrijska bolnica Vrapče, Zagreb
2. Frenken, J. Sexual Offender Treatment in Europe: An impression of Cross-cultural differences. Sexual abuse: A journal of Research and Treatment, Springer Netherlands. 1999; 11:87-93.
3. Laws, D. R., Hudson, S. M., Ward, T. (2000). Remaking relapse prevention with sex offenders. A Sourcebook. Thousands Oaks: Sage Publications
4. Marshall, W. L., Fernandez Y. M., Hudson, S. N., Ward T. Sourcebook of Treatment Programs for Sexual Offenders. Plenum Press, New York, 1998.
5. Marshall, W. L., Anderson, D., Fernandez, Y. (1999) Cognitive behavioural treatment of sexual offenders. Chichester: John Wiley
6. Mamula, M. (2010). Žrtve seksualnog nasilja. U: Mužinić, L., Vukota, Lj (urednice). Tretman seksualnih delinkvenata i zaštita zajednice. Medicinska naklada Zagreb, Psihijatrijska bolnica Vrapče, Zagreb
7. Mužinić, L. (2008). Tretman počinitelja spolnih delikata u zatvorskom sustavu. U: Baza podataka o počiniteljima spolnih delikata. Zbornik priopćenja sa stručne rasprave. Zagreb: Pravobranitelj za djecu
8. Mužinić, L. (2009). Pedofilija - od dijagnostike do terapijskih smjernica. Socijalna psihijatrija, vol. 37, str. 69-77.
9. Mužinić, L. (2009). Tretman počinitelja spolnih delikata. U: Žarković Palijan, T., Kovačević, D. Iz forenzične psihijatrije. Ceres d.o.o. Zagreb, Matica hrvatska, ogranak Kutina, Neuropsihijatrijska bolnica Dr. Ivan Barbot, Popovača, 2009.
10. Mužinić, L., Morić, S. (2010). Primjena kognitivno-bihevioralne terapije u tretmanu seksualnih delinkvenata. U: Mužinić, L., Vukota, Lj. (urednice). Tretman seksualnih delinkvenata i zaštita zajednice. Medicinska naklada Zagreb, Psihijatrijska bolnica Vrapče, Zagreb, 2010.
11. Mužinić, L., Vukota, Lj. (urednice). Tretman seksualnih delinkvenata i zaštita zajednice. Medicinska naklada Zagreb, Psihijatrijska bolnica Vrapče, Zagreb, 2010.
12. Mužinić, L., Vukota, Lj. Treatment of Sex offenders in the Prison System of the Republic of Croatia. Forensische Psychiatrie und Psychotherapie, Vol 17 (1), 2010.
13. Spencer, A. (1999). Working with sex offenders in prisons and through release to the community. London: Jessica Kingsley Publishers
14. Turković, K., Maršavelski, A. (2010). Postupanje prema seksualnim delinkventima - važeća pravna regulativa i moguća zakonska rješenja. U: Mužinić, L., Vukota, Lj. (urednice). Tretman seksualnih delinkvenata i zaštita zajednice. Medicinska naklada Zagreb, Psihijatrijska bolnica Vrapče, Zagreb, 2010.
15. Ward, T., Polaschek, D.L.L., Beech, A. R. Teories of Sexual Offending. John Wiley, Sons, Ltd, 2006.

Summary

SEX OFFENDERS: A PROGRAMME IN THE PREVENTION OF RECIDIVISM

In 2005, the Croatian Prison System started a pilot project of the treatment of sex offenders called "Recidivism Prevention and Control of Impulsive Behaviour" (RPACIB) (in Croatian: "Prevenција recidiva i kontrola impulzivnog ponašanja" – PRIKIP). The aim of the programme is to lower recidivism among offenders who commit criminal acts against sexual freedom and sexual morality, to prepare offenders for reintegration and to develop a programme to include the possibility to continue the treatment and to ensure follow-up in the community. The programme is implemented in two penitentiaries and has benefited from the training of prison staff that was carried out in 2007 and 2008 in Croatia and in the Netherlands in the scope of a MATRA project. The establishment of a probation service in Croatia requires the planning of special methods to follow up on sex offenders and, for high-risk individuals, to continue treatment in the community alongside supervision and follow-up procedures.

